

A mexikói–amerikai határ kijelölése, 1849–1854

Kökény Andrea
Szegedi Tudományegyetem

Jelen tanulmány célja, hogy az 1846–1848-as mexikói–amerikai háborút lezáró békében megállapított határ kijelölésére létrejött bizottság tevékenységét bemutassa. Középpontban az amerikai fél 1849 és 1854 között végzett munkája és annak értékelése áll, elsősorban az angol nyelvű szakirodalom, valamint számos korabeli forrás elemzésén keresztül.¹

Az 1848. február 2-án megkötött Guadalupe Hidalgo-i béke értelmében az Amerikai Egyesült Államok megszerezte Mexikó területének felét, Textastól egészen a Csendes-óceánig. A több mint kétmillió négyzetkilométer nagyságú terület magában foglalta Kaliforniát, Új-Mexikót, s a mai Nevada, Utah, Arizona és Colorado állam nagy részét. Cserébe az USA 15 millió dollárt fizetett Mexikónak és átvállalta az amerikai állampolgárok Mexikóval szemben támasztott követeléseit, mintegy 3 millió dollár értékben.²

A mexikói–amerikai háború legfőbb kiváltó oka Texas állam Unióba történő felvétele volt 1845-ben. A terület még 1836-ban szakadt el Mexikótól, mely maga is csak 1821-ben nyerte el függetlenségét Spanyolországtól. A fiatal azték állam nem tudta megtartani északi határvidékét az egyre nagyobb számban odaérkező angol-amerikai bevándorlókkal szemben. Santa Anna, Mexikó elnöke a texasiakkal vívott harcok során fogságba esett, s 1836. május 14-én arra kényszerült, hogy elismerje a Texasi Köztársaság függetlenségét.³ Az általa aláírt egyezmény szerint az új állam déli-délnyugati határa a Rio Grande folyó lett

¹ Az elsődleges források közül legfontosabb a határkijelölés eredményeiről készült hivatalos jelentés, mely két kötetben jelent meg: *Report on the United States and Mexican Boundary Survey Made Under the Direction of the Secretary of the Interior* by William H. Emory, Major First Cavalry and United States Commissioner. Vol. I, Washington, 1858. Vol. II. Washington, 1859.

² Treaty of Guadalupe Hidalgo. In: Fred L. Israel (szerk.): *Major Peace Treaties of Modern History, 1648–1967*. vol. II. Chelsea House Publishers, New York, 1967. 733–751.; *Békeszerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Mexikói Köztársaság között*. Ford. és sajtó alá rendezte: Kökény Andrea. *Documenta Historica* 52. JATEPress, Szeged, 2001. A békeszerződésről lásd: Lynn I. Perrigo: *The American Southwest, Its People and Cultures*. University of New Mexico Press, Albuquerque, 1971. 134.; Robert A. Calvert – Arnoldo de León: *The History of Texas*. Harlan Davidson, Inc., Arlington Heights, Ill., 1996. 103.; Seymour V. Connor: *Texas, A History*. AHM Publishing Corporation, Arlington Heights, Ill., 1971. 155.; Alicia Hernández Chávez: *México. Breve historia contemporánea*. FCE, México, 2000. 214.; Josefina Vázquez – Lorenzo Meyer: *México frente a Estados Unidos (Un ensayo histórico, 1776-1993)*. FCE, México, 1995. 61.; Juan Salvat – José Luis Rosas: *Historia de México*. Salvat Editores de México, 1986. Tomo 11. 1806.

³ The Treaty of Velasco, May 14, 1836. In: Ernest Wallace and David M. Vigness (szerk.): *The Documents of Texas History*. Steck, Austin, 1963. 117–118.; Salvat – Rosas: *Historia de México*. Tomo 10. 1773–1774.

volna. A mexikói kongresszus azonban elutasította a szerződést, mivel a korábban egy közigazgatási egységként kezelt Texas-Coahuila tartomány közigazgatási határa sosem nyúlt a Nueces folyótól délre. Mexikó nem volt hajlandó Texas függetlenségét sem elismerni. Így a texasiak katonai győzelme ellenére a Rio Grande és a Nueces folyó közötti terület vitatott maradt.

A texasiak Amerikai Egyesült Államokhoz történő csatlakozása sem bizonyult egyszerűnek, habár közvetlenül a függetlenség kinyilvánítása után felvételért folyamodtak az Unióhoz. Az amerikai kongresszus tagjai valószínűleg azért szavaztak az annexió ellen, mert sokan attól féltek, hogy a déli területek befogadásával felborulna a szabad és rabszolgatartó államok féltve őrzött egyensúlya. Csaknem egy évtized telt el, amikor a demokrata párti James K. Polk személyében olyan elnök került az USA élére, aki az expanzió feltétlen híve volt. Texas Unióhoz való csatolását északnyugaton a hatalmas Oregon Territórium megszerzésével kívánta ellensúlyozni, s ezzel egyúttal az Egyesült Államok határát északon és délen is a Csendes-óceánig kiterjeszteni. Kompromisszumos javaslatra épülő, de határozott politikája sikerrel járt. 1845. december 29-én Texas 28. tagállamként felvételt nyert az Unióba.⁴

Az új állam déli határa azonban továbbra is vitatott maradt. A feszültséget növelte, hogy Polk elnök a Nueces–Rio Grande közötti területet az Egyesült Államokhoz tartozónak nyilvánította. Mexikó sem ezt, sem Texas annexióját nem fogadta el. A két ország közötti összefüggés elkerülhetlenné vált. Bár Mexikó sem gazdaságilag, sem katonailag nem volt felkészülve, mégis vállalt egy olyan háborút, melynek kimenetele nem lehetett kétséges. Az amerikai csapatok elfoglalták Mexikóvárost, Santa Anna lemondott, s az ország anarchiába süllyedt. A mexikói ideiglenes kormány megbízottaival az amerikai kormány képviselőjében Nicholas P. Trit találkozott a főváros északi negyedében, Villa de Guadalupe Hidalgóban. A békeszerződést 1848. február 2-án írták alá. Ennek értelmében Mexikó elismerte a Rio Grande folyót Texas határaként, s átadta a Texastól a Csendes-óceánig terjedő területeket.

A szerződés nyomán az Amerikai Egyesült Államok délen és nyugaton elérte mai határát. Csupán egy keskeny földszáv, az Arizona és Új-Mexikó területén a Gila folyótól délre eső rész hiányzott még. Ezt a Gadsden-vásárlás révén 1853-ban szerezte meg az Amerikai Egyesült Államok Mexikótól 10 millió dollárért.⁵

Az új határ drámai mértékben megváltoztatta Észak-Amerika politikai földrajzát és a kontinens erőviszonyait. Több mint kétfélmillió négyzetkilométer került Mexikótól az Amerikai Egyesült Államok birtokába, az új határ immár Kalifornia, Arizona, Új-Mexikó és Texas déli peremén húzódott. A Guadalupe Hidalgo-i békében a két ország megegyezett, hogy képviselőket küldenek, akik felméri és kijelölik az új nemzetközi határt a Csendes-óceántól a Mexikói-öbölíig. A békeszerződés V. cikkelye a következőképpen rendelkezett:

„A célból, hogy a határvonalat kellő pontossággal ki lehessen jelölni a hiteles térképeken, és hogy a két köztársaság ezen cikkelyben leírt határát kijelölő határköveket fel lehessen

⁴ The Resolution Annexing Texas to the United States, March 1, 1845. In: Wallace and Vigness: *Documents of Texas History*. 146–147.; Perrigo: i. m. 133.; James L. Haley: *Texas, An Album of History*. Doubleday & Comp., Inc., Garden City, New York, 1985. 130. The Annexation Offer Accepted, July 4, 1845. In: Wallace and Vigness: *Documents of Texas History*. 148.

⁵ Gadsden Treaty. In: Israel (szerk.): *Major Peace Treaties of Modern History, 1648–1967*. vol. II. 753–758.

sen állítani, mindkét kormánynak ki kell neveznie egy megbízottat és egy földmérőt, akiknek ezen szerződés ratifikált példányainak kicserélését követő egy éven belül találkozniuk kell San Diego kikötőjében és a nevezett határt teljes egészében meg kell húzniuk és ki kell jelölniük a Rio Bravo del Norte [Rio Grande] torkolatáig. Naplót kell vezetniük és cselekvési tervet kell készíteniük; s az általuk elfogadott eredmény ezen szerződés részének tekintendő és ugyanolyan hatállyal bír, mintha bele lenne illesztve.”

Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a két ország megbízottainak a Csendes-óceán partjától egészen a Mexikói-öbölhöz húzó, több mint háromezer kilométeres határ felmérését és kijelölését kellett elvégezniük. A határkijelölő bizottság tagjai ráadásul különleges hatáskörrel rendelkeztek, hisz a határ egyes szakaszairól a mexikói féllel a helyszínen megkötött megállapodás ugyanolyan erővel bírt, mintha eredetileg is benne foglaltatott volna a békeszerződésben. Következésképpen a kormánynak olyan személyeket kellett a feladatra választani, akik nem csupán topográfiai ismeretekkel és földmérő tapasztalattal rendelkeznek, hanem diplomáciai képességekkel is.

Így az lett volna logikus, ha a munkát a legjobban képzett és legtapasztaltabb földmérőkre, a West Point Katonai Akadémián kiképzett és az amerikai hadügyminisztérium alá rendelt Térképészeti és Mérnöki Testület tagjaira bizzák. A legfontosabb feladatköröket azonban politikai kinevezettek kapták. 1848 választási év volt az Egyesült Államokban, s bár novemberben nem sikerült a demokrata James K. Polk újraválasztása, ő mégis kihasználta mandátumának utolsó hónapjait, s 1848 decemberében mind a megbízott, mind a földmérő tisztségét olyan emberekkel töltötte be, akik a Demokrata Párthoz kötődtek. Ahogy az várható volt, Polk leköszönése előtti utolsó pillanatban hozott döntése felháborította a whigeket, akik az elnökválasztással egy időben lezajlott kongresszusi választásokon többséget szereztek a képviselőházban. A győztes elnök, Zachary Taylor, aki az alkotmány értelmében a következő év márciusában kellett, hogy letegye a hivatali esküt, alig várta, hogy felfüggeszesse a határkijelölő bizottság munkáját és saját embereit nevezze ki.⁶ Így a bizottság tagjai még el sem kezdték munkájukat, már veszélybe került küldetésük. Pedig a feladat végrehajtása gondos előkészületeket és jól szervezett, alapos munkát igényelt (volna).

Ma már, amikor a hírekben sokszor hallani arról, hogy az Egyesült Államok alig tudja feltartóztatni az illegális mexikói bevándorlókat, nehezen tudjuk elképzelni, milyen is lehetett a vidék a 19. század közepén. A földrajzi adottságok, a végtelennek tűnő száraz és kopár területek, a nyári hőség, mely ma is jellemzi a határvidéket, csak egy részét jelentették a nehézségeknek, melyekkel a határkijelölő bizottság tagjainak nap mint nap meg kellett küzdeniük. Néhány apró településtől eltekintve (San Diego, El Paso del Norte és Matamoros), a határvidék különböző indián törzsek birtokában volt, akiknek semmi okuk nem volt arra, hogy figyelembe vegyék a két szomszédos ország diplomatái által megállapított határokat. Szerencsére az indiánok végül sosem veszélyeztették igazán a határkijelölő bizottság munkáját. Sőt, az expedíció résztvevői rengeteg információt gyűjtöttek az egyes népcsoportokról, a különböző törzsek életéről, szokásairól. A hatalmas távolságok, az anyagi források és eszközök hiánya, az ellátás akadozása, az utánpótlás szervezetlensége, a hőség és a

⁶ A XX. alkotmány-kiegészítés életbe lépését (1933) megelőzően az elnökválasztásra négyévenként mindig novemberben, az új elnök beiktatására pedig a következő év március 5-én került sor. A köztes időszakban a leköszönő elnök *lame duck*, vagyis „béna kacsa” volt, hisz politikai döntéseket – elvben – már nem hozhatott.

sajátos terepviszonyok viszont jelentős mértékben megnehezítették a földmérők feladatának teljesítését. A határfelmérés így az eredetileg tervezett két év helyett 1849 nyarától egészen 1853 őszéig tartott.

Ahhoz, hogy több mint háromezer kilométeres távolságon megvalósítható legyen a határfelmérés és annak kijelölése, figyelembe kellett venni a Föld görbületét. Ehhez viszont geodéziai és csillagászati ismeretekre és módszerekre volt szükség.⁷ A békeszerződés V. cikkelye értelmében néhány szakaszon a Gila, illetve a Rio Grande folyómedrének legmélyebb részén kellett kijelölniük a határt, ami önmagában véve is komoly kihívást jelentett. A Csendes-óceán és a Gila folyó, valamint a Gila és a Rio Grande közötti területen még nehezebb volt a feladat. Tereptárgyak és egyéb viszonyítási pontok hiányában a földmérőknek tulajdonképpen a semmi közepén kellett kimérniük és kijelölniük a határt, a fontosabb pontokon a keleti partról hozatott márvány, illetve öntöttvas oszlopokkal. Igaz, ezekből végül viszonylag keveset helyeztek el, hisz nem gondolták, hogy akár mexikóiak, akár amerikaiak valaha is nagyobb számban megtelepednének a kietlen határvidéken. Bármennyire nehezek is voltak a földmérők számára a feltételek a határvidéken, feladatuk elvégzését leginkább a washingtoni kormányzat hátráltatta. Emellett kezdettől fogva konfliktus alakult ki a politikai kinevezettek és a képzett szakemberek között, ami végig akadályozta a határkijelölő bizottság munkáját.⁸

A határbizottság vezetőjévé 1849. január közepén John B. Wellert nevezték ki.⁹ Egyáltalán nem volt tapasztalata a földmérésben, viszont neves ügyvéd volt, aki három cikluson át képviselte Ohio államot a kongresszus alsó házában, szolgált a mexikói–amerikai háborúban, s 1848 őszén épp, hogy alulmaradt az ohioi kormányzóválasztáson. Minthogy azonban ő Polk elnök kinevezettje volt, Zachary Taylor az első adandó alkalommal leváltotta, s a megbízást előbb John C. Frémontnak, majd John Russel Bartlettnek adta. Egyikőjük sem bizonyult túl jó választásnak. Frémont, a híres amerikai felfedező és katonatiszt pozíciójának elfoglalása és elődjének visszahívása helyett inkább Kalifornia szenátori székéért indult harcba (és nyert).¹⁰ Bartlett sem földmérő, sem diplomáciai tapasztalatokkal nem rendelkezett, csupán a bankszakmában és a könyvkereskedésben volt járatos. Meg is próbált az expedíció számára anyagi forrásokat találni a nyugati parti városokban. Emiatt azonban több mint egy évig távol volt. Így azon túl, hogy próbálkozása nem járt sikerrel, távollétével csak hátráltatta a határfelmérők munkáját, hisz számos esetben szükség lett volna a döntési jogkörrel rendelkező megbízott jelenlétére.¹¹

A földmérő feladatkört a 29 éves Andrew Belcher Gray kapta. A texasi demokratának már volt tapasztalata a földmérésben, hisz még 1840-ben a Texasi Köztársaság számára

⁷ William H. Emory: *Report on the United States and Mexican Boundary Survey Made Under the Direction of the Secretary of the Interior*. 34th Congr., 1st sess., House of Representatives, Ex.Doc.No. 135. vol. 1. Washington, 1857. Personal Account, 5.

⁸ William H. Goetzmann: *Army Exploration in the American West, 1803–1863*. Yale University Press, New Haven, 1959. 167–195.

⁹ David J. Weber – Jane Lenz Elder (szerk.): *FIASCO: George Clinton Gardner's Correspondence from the U.S.-Mexico Boundary Survey, 1849–1854*. Southern Methodist University Press, William P. Clements Center for Southwest Studies, DeGolyer Library, Dallas, TX, 2010. xx.; Emory: Personal Account, 1.

¹⁰ Weber – Elder: xxii.

¹¹ Uo. 163., 165–166.

végzett ilyen jellegű munkát a Sabine folyó mentén. Az a tény azonban, hogy csillagászati, matematikai és földméréstani ismeretei csekélyek voltak, ráadásul civilként került a bizottság élére, kezdettől fogva feszültséget okozott közte és a West Pointot végzett mérnökök és térképészek között.¹²

Az expedíció vezető csillagásza William Hemsley Emory őrnagy lett. Gyakorlati szempontokat figyelembe véve az amerikai kormány tulajdonképpen anélkül hozta létre a „vezető csillagász és a tudományos hadtest vezetője” pozícióját, hogy a békeszerződésben e tisztség szerepelt volna. Ennek praktikus okai voltak. Felkészültsége alapján ugyanis Emory akár a határbizottság vezetője is lehetett volna. Polk elnök eredetileg őt is kérte fel a feladatra, de azzal a kikötéssel, ha Emory leszerel a hadseregtől, amit a tisztt nem volt hajlandó megtenni. Pedig sokkal alkalmasabb lett volna, mint Weller. Emory már 1838-as megalakításától fogva tagja volt a Térképészeti Hadtestnek. Kétéves tapasztalatot szerzett a kanadai–amerikai határ kijelölésében,¹³ majd pedig Santa Fétől egészen Los Angelesig bejárta az Egyesült Államok délnyugati részét is.¹⁴ Nem csupán a katonák, de a korabeli természettudósok körében is nagy tiszteletnek örvendett, ráadásul erős szálak fűzték a Demokrata Párt politikusaihoz is. Így nem véletlen, hogy rá esett Polk választása.

Két asszisztense Edmund L. F. Hardcastle kapitány és Amiel Weeks Whipple hadnagy lett. Előbbi korábban Mexikóban végzett felderítő tevékenységet, utóbbi pedig Kanada és az Egyesült Államok keleti határának kijelölésén dolgozott öt éven keresztül.¹⁵

Ha a leggördülékenyebb időszakait nézzük a határbizottság működésének, az expedíció összességében negyven olyan személyből állt, akik közvetlenül részt vettek a földmérésben.¹⁶ 150 katoná kísérték őket.¹⁷ Rajtuk kívül volt jó néhány civil alkalmazott is: műszaki rajzoló, egy tolmács, egy orvos, egy szállásmester, szakácsok, szabók, mosónők, ácsok, kovácsok, vagonmesterek, hajtók, hordárok, akik az eszközöket vitték, kőművesek és favágók, akik az utat szabaddá tették. Minthogy a feladat nem csupán a határ felmérése volt, hanem információszerzés is a vidék természeti adottságairól, ásványkincseiről, az expedícióhoz számos tudományos megfigyelést és adatgyűjtést végző személy is csatlakozott: geológusok, botanikusok, zoológusok, meteorológusok, valamint jó néhány olyan asszisztens, aki a műszereket kezelte és az adatokat rögzítette.¹⁸

¹² Uo. xx–xxi.; L. R. Bailey (szerk.): *The A. B. Gray Report*. Westernlore Press, Los Angeles, 1963. xi–xiii.

¹³ Az 1846-ban megkötött *Oregon Szerződés* nyomán a kanadai–amerikai határt a 49. szélességi kör mentén meghosszabbították a Csendes-óceánig. Emory ennek a határkijelölő bizottságnak volt a tagja. Weber – Elder: xix.

¹⁴ Amikor 1846-ban kitört a mexikói–amerikai háború, Emory megbízást kapott, hogy kísérelje el Stephen Watts Kearny tábornokot több mint öt és fél ezer kilométeres útján Új-Mexikóba és Kaliforniaiba. Emory feltérképezte az útvonalat, majd hazatérése után tudományos beszámolót készített. Emory: Personal Account, 1.

¹⁵ George W. Cullum: *Biographical Register of the Officers and Graduates of the United States Military Academy*. Van Nostrand, New York, 1868. II. 144.

¹⁶ G. C. Gardner levele apjához, anyjához, John, Jacob, Sarah és Charlie nevű testvéréhez és nagynénjéhez, Panama, 1849. május 13. Weber – Elder: 22.

¹⁷ Emory: Personal Account, 3.

¹⁸ Paula Rebert: *A Civilian Surveyor on the United States-Mexico Boundary: The Case of Arthur Schott*, *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 155, No. 4, December, 2011. 439–440.

A határbizottság legtöbb tagja 1849 februárjában kapta meg kinevezését.¹⁹ Májusban kellett, hogy a mexikói megbízottakkal találkozzanak a San Diegói-öbölben, majd a békeszerződésben meghatározott ponttól megkezdjék a határfelmérést. Legtöbbjük Washingtonból vagy valamelyik keleti parti városból indult útnak. Nem sokkal azután azonban, hogy a csapat szervezését megkezdték, megérkezett az 1848-ban kezdődött kaliforniai aranyláz híre. Napokon belül szinte minden használható közlekedési eszközt lefoglaltak, amivel New Orleansba, majd onnan Panamán keresztül a nyugati partra, San Francisco irányába tartó gőzösök egyikére eljuthattak. Így már az expedíció tagjainak elindulása is veszélybe került, pedig a több ezer kilométeres távolság megtételéhez egyébként is hetekre, hónapokra volt szükség.²⁰

1849. március közepére a határbizottság vezetői közül a legtöbben eljutottak Panamába.²¹ Ott azonban további útjukat hátráltatta a több ezer aranyásó, aki Kaliforniába kívánt utazni.²² Az a néhány hajó pedig, ami még rendelkezésre állt, olyan magas viteldíjat számolt fel, illetve annyira zsúfolt volt, hogy végül több mint két hónapot kellett várniuk. Emory erről így írt: „Mivel láttam, kicsi a valószínűsége annak, hogy május közepénél hamarabb el tudjunk indulni San Diegóba, kicsomagoltam a műszereket, és felállítottam őket azzal a kettős céllal, hogy asszisztenseim gyakorolhassanak, illetve hogy Panamában méréseket végezhessünk a hosszúsági és szélességi körökkel kapcsolatban, valamint a mágnesességre, annak intenzitására és más jelenségek megfigyelésére vonatkozóan.”²³ Ráadásul, közben még egy kolerajárvány is végigsöpört a vidéken. A csapat tagjai közül pedig jó néhányat az „aranyláz” fertőzött meg, s úgy döntöttek, inkább maguk is szerencsét próbálnak, semmint a bizonytalan finanszírozású és akadozó szervezésű megbízatást vállalják.²⁴

Közel két hónap várakozás után az expedíció legelszántabb tagjainak végül sikerült hajóra szállniuk.²⁵ Jóval a kitűzött határidő után, 1849. június 1-jén érkeztek meg Kaliforniába. A legnagyobb meglepetés azonban akkor érte őket, amikor kiderült, a mexikói bizottság tagjai nem voltak még a helyszínen. Az amerikaiakéhoz hasonló nehézségek leküzdése után végül július 3-án futottak be San Diego kikötőjébe. A mexikói megbízott Pedro García Conde tábornok volt, a földmérő José Salazar Yllaregui, több mérnök társaságában. Velük

¹⁹ Kinevezés, W. H. Emory hadnagy G. C. Gardner részére, Washington, 1849. február 13. Weber – Elder: 4–5.

²⁰ Uo. 2.

²¹ Emory: Personal Account, 1.

²² „Becslések szerint legalább négyezer ember gyűlt össze Panamában, akik arra vártak, hogy átkelhessenek Kaliforniába. A még meg sem érkezett gőzösökre elővételben megváltott jegyek ára az egekbe szökött. Úgy tűnt, mindenki azt hitte, hogy az arany csupán korlátozott mennyiségű lesz, s hogy egyáltalán valamennyihez is hozzájut-e majd, attól függ, mennyire korán tud a helyszínre érkezni.” Emory: Personal Account, 2.

²³ Uo.

²⁴ G. C. Gardner nővéréhez, Sarah-hoz írt levele, Panama, 1849. június 12., 13., 14. Weber – Elder: 30–35.

²⁵ „Végül május közepén tűnt fel a kikötőben egy gőzös, éppen a *Panama*, mely az Egyesült Államok egyik csendes-óceáni postagőzöse volt, amire még New Yorkban rakattam fel a határfelméréshez szükséges legnehezebb csillagászati eszközöket, Hardcastle kapitány felügyelete alatt.” Emory: Personal Account, 3.

tartott a mexikói császár fia, Felipe de Iturbide is, ő volt a tolmács. Hozzájuk is mintegy 150 fős katonai kíséret tartozott.²⁶

A mexikói–amerikai határkijelölő bizottság első közös egyeztetésére 1849. július 6-án került sor. Három nappal később Emory felállította az első megfigyelőállomást, melyet Camp Riley-nek neveztek el.²⁷ A határ pontos vonaláról a Guadalupe Hidalgo-i békeszerződés V. cikkelye a következőképpen rendelkezett:

„A két Köztársaság közötti határvonal a Mexikói-öbölben kezdődjön, 3 *league*²⁸-re a szárazföldtől, a Rio Grande, vagy más néven Rio Bravo del Norte torkolatával szemben, vagy legmélyebb ágának torkolatával szemben, ha egynél több ága ömlik közvetlenül a tengerbe; innen felfelé ezen folyó közepén, a legmélyebb medret követve, ahol egynél több lenne, egészen addig a pontig, ahol eléri Új-Mexikó déli határát; innen nyugat felé, Új-Mexikó déli határa mentén (mely Paso városától északra húzódik) egészen annak nyugati végéig; innen észak felé, Új-Mexikó nyugati határvonala mentén, amíg az nem keresztezi a Gila folyó első ágát; (vagy, ha ezen folyó egyik ágát sem metszi, addig a pontig, mely az említett határvonalon legközelebb van egy ilyen ághoz, s innen egyenes vonalban addig); innen lefelé az említett ág és az említett folyó közepén, míg az beleömlik a Rio Coloradóba; innen keresztül a Coloradón, követvén a Felső- és Alsó-Kaliforniát elválasztó határvonalat, a Csendes-óceánig.

Új-Mexikó jelen cikkelyben említett déli és nyugati határai azok, melyeket az a térkép fektet le, melynek neve »*Az Egyesült Mexikói Államok térképe, ahogyan a nevezett köztársaság Kongresszusának különböző törvényei azt meghatározták és körülírták, és a legjobb szakértők megszerkesztették. Javított kiadás. Kiadta J. Disturnell New Yorkban 1847-ben*«, mely térképből egy példányt csatoltunk a jelen szerződéshez az alulírott megbízottak aláírásával és pecsétjével.»²⁹

Az expedíció két legfontosabb feladata a határ nyugati kezdőpontjának kijelölése volt a Csendes-óceán partján, s meg kellett határozniuk a Gila és a Colorado folyó találkozásának pontos helyét is. A cikkely értelmében e két pont között egyenes vonalat kellett húzni, ami aztán elválasztotta Felső- és Alsó-Kaliforniát. Emory őrnagy vállalta a kezdőpont meghatározását a Csendes-óceán partján, Gray pedig San Diego kikötőjének felmérését végezte el. Emory egyik asszisztense, Whipple kapta feladatul a Gila és a Colorado folyó találkozásának feltérképezését. Hardcastle hadnagy pedig a két pont közötti terület topográfijáról kellett, hogy információt szerezzen, hogy aztán a szélességi kör mentén el lehessen végezni a két pont összekötését.³⁰

Az egyes szakaszokon természetesen folyamatosan egyeztetniük kellett a mexikói határbizottság tagjaival is. Kezdetben teljes volt az egyetértés a két fél között, sok esetben nem is egymást ellenőrizve, hanem egymás munkáját kiegészítve, tulajdonképpen együtt dolgoztak. A problémák El Paso és a Rio Grande között kezdődtek, a Disturnell-térkép ugyanis, melyre a békeszerződésben hivatkoztak, rossz helyen tüntette fel El Pasót. A város valójában közel 70 kilométerrel délebbre és 160 kilométerrel nyugatabbra volt, mint ahogy a térkép jelezte. A vitatott terület több mint 70 ezer négyzetkilométer volt, csupán néhány

²⁶ Weber – Elder: 47.

²⁷ Emory: Personal Account, 4.

²⁸ 1 tengeri *league* = 3 tengeri mérföld = 5,5 km.

²⁹ *Békeszerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Mexikói Köztársaság között*, V. cikkely. i. m. 12.

³⁰ Emory: Personal Account, 44.

ezer lakossal. A hibás térkép miatt az Egyesült Államok elvesztette volna az ún. Mesilla-völgyet, mely délen az egyetlen alkalmas területnek tűnt a vasút lefektetéséhez és a Sziklás-hegység kikerüléséhez. Négy hónapig tartó egyeztetés után az amerikai és a mexikói bizottság vezetői, John Bartlett és García Condé kompromisszumot kötöttek. Abban állapodtak meg, hogy a határt a Disturnell-térkép szerint El Pasótól 70 kilométerre északra kezdik el kijelölni, de azon a hosszúsági körön, melyen a város a valóságban feküdt. Vagyis így a Mesilla-völgy Mexikó birtokában maradt, a határt pedig közel 200 kilométerrel nyugatabbra tolták. Andrew B. Gray, a bizottság texasi földmérője és Emory hadnagy is ellenezte a megegyezést, akárcsak a déli demokraták, akik a vasútépítést támogatták.³¹ A mexikói kormányzat ugyanakkor jóváhagyta a megállapodást, s igyekezett kiterjeszteni a szomszédos Chihuahua tartomány közigazgatását a Mesilla-völgyre.³²

Mind az amerikai, mind a mexikói bizottság vezetői készítették feljegyzéseket a határkijelölés folyamatáról, nehézségeiről és eredményeiről. Fennmaradt jó néhány személyes beszámoló is a bizottság olyan tagjaitól, akik „beosztotként” dolgoztak, de szinte végig az expedícióval tartottak.³³ Ezekből betekintést nyerhetünk a bizottság pénzügyi és logisztikai nehézségeibe csakúgy, mint a személyes és politikai okokból folyó csatározásokba, a civil és katonai résztvevők közötti vitákba és sok-sok apró, a mindennapokat jellemző részletbe. A meglepő az, hogy viszonylag kevés információval szolgálnak a határkijelölés napi feladataival és menetével kapcsolatban.

Az Amerikai Határkijelölő Bizottság Hivatalos Jelentését 1858-ban és 1859-ben adta ki az amerikai kormány.³⁴ A két vastag kötet tulajdonképpen az Egyesült Államok délnyugati részéről készült enciklopédia. A jelentés nem csupán a határbizottság munkájáról szól, hanem magában foglalja a tudományos felmérés és információgyűjtés eredményeit is.³⁵ Ahogy arra már fentebb utaltam, a békeszerződésben az Egyesült Államok számára átadott terület egy részén különböző indián törzsek és mexikói gazdák éltek, de a vidék nagy része feltérképezetlen, ismeretlen volt, főleg az amerikaiak számára. A jelentésben számos tanulmányt találhatunk a terület földrajzáról és az ott élő indián közösségekről. Több fejezet szól a vidék geológiai, paleontológiai, meteorológiai jellemzőiről, ásványkincseiről, növényvilágáról. Részletes katalógusok készültek az egyes növény- és állatfajokról, kőzetekről és kővületekről, valamint a mintákról, melyeket a bizottság tagjai a tudományos elemzés számára összegyűjtöttek. A Térképészeti és Mérnöki Testület központja Washingtonban volt. Szakmailag innen irányították az amerikai határbizottság munkáját. Ez volt az admi-

³¹ Emory: *Personal Account*, 16–19.; Weber – Elder: 162–164.; Dennis Reinhartz – Gerald D. Saxon (szerk.): *Mapping and Empire: Soldier-Engineers on the Southwestern Frontier*. University of Texas Press, Austin, TX, 2005. 163.

³² Richard Kluger: *Seizing Destiny, How America Grew from Sea to Shining Sea*. Vintage Books, Alfred A. Knopf, New York, 2007. 492.

³³ Ezek közül az egyik legérdekesebb George Clinton Gardner 2010-ben kiadott levelezése. Gardner mindössze 17 éves volt, amikor Emory asszisztenseként csatlakozott a határkijelölő bizottsághoz. 1849 és 1854 között végigjárta az egész útvonalat (bizonyos szakaszait nem is egyszer), családjához és barátaihoz írt leveleiben részletesen beszámolt az expedíció során tapasztaltokról és a feladat teljesítésének nehézségeiről. David J. Weber – Jane Lenz Elder (szerk.): i. m.

³⁴ William H. Emory: *Report on the United States...* i. m.

³⁵ William H. Goetzmann: *Army Exploration...* i. m. 198–199.

nisztráció központja, itt összesítették a különböző mérések eredményeit, rendszerezték a begyűjtött mintákat, s készítették el az egyes szakaszokról a térképeket.³⁶

A mexikói–amerikai határ kijelölésével megbízott személyek azt szerették volna, ha a térképek és a rajzok együttese dokumentálja a határfelmérést és jelzi a kijelölt határt, s így egyúttal törvényesíti is azt. Azonban sem a térképek, sem a rajzok nem tudták minden részletében megmutatni a határvonalat. Ráadásul, a vázlatok és a rajzok sem nem szisztematikusak, sem nem teljeseek a földrajzi lefedettség tekintetében.

A jelentés így is az egyik leggazdagabban illusztrált 19. századi kormánykiadvány. A természetrajzi fejezetekhez készült illusztrációk mellett számos rajz örökíti meg az indiánokat és a határvidéki közösségek lakóit. Hasonlóképpen sokféle információt szerezhetünk a spanyol, mexikói vagy éppen amerikai telepesek által épített határ menti városokról, erődkről készült illusztrációkból is.

A jelentéshez három térkép tartozik: egy általános térkép a nyugati területekről, egy geológiai térkép és egy, a mágneses megfigyelésekről készült térkép. Furcsa mód azonban hiányzik a jelentésből bármilyen, a határvonalról készült térkép. Habár eredetileg jó néhány ilyen térkép szerepeltetése a tervek között volt, a kongresszus végül nem szavazta meg a szükséges anyagi forrásokat, így azokat sosem jelentették meg.

Fentebb már utaltam rá, hogy a Rio Grande és a Colorado folyó közötti kietlen vidékről, melyet viszonyítási pontok híján igen nehéz volt felmérni, azt gondolták a határbizottságok tagjai, hogy mind az amerikai, mind a mexikói telepesek számára megközelíthetetlen, s így kicsi lesz az érdeklődés a terület iránt. Emiatt a határt csupán néhány oszloppal jelölték. A Rio Grande és a Colorado közötti határ közel 850 kilométer hosszú, de csupán negyvenhat határkövet állítottak, s ezek közül több csak egymásra rakott kövekből, kavicsokból állt. Nem csoda, hogy az 1890-es években újra fel kellett mérni a határt és további határköveket kellett állítani.

1849 és 1853 között az amerikai és a mexikói bizottság tagjai óriási munkát végeztek annak ellenére, hogy feladatuk teljesítését számos nehézség (tereviszonyok, időjárás, kiszámíthatatlan pénzügyi támogatás stb.) akadályozta. Mikorra azonban végre elkészültek a határfelméréssel, egy újabb megállapodás irrelevánssá tette munkájuk egy részét.

A fentiekben már említettem, hogy a határkijelölés során az amerikai bizottság vezetője lemondott a Mesilla-völgyről Mexikó javára. Az 1850-es évek elején azonban felerősödtek azok a hangok az Egyesült Államokban, amelyek sürgették egy déli transzkontinentális vasútvonal megépítését. Ezért az amerikai kormány 1853-ban megbízást adott James Gadsdennek, aki többek között a Dél-Karolinai Vasúttársaság elnöke volt, hogy kezdjen tárgyalásokat a Mexikó élére éppen visszakerült Antonio López de Santa Anna elnökkel a Guadalupe Hidalgo-i béke bizonyos pontjainak felülvizsgálatáról.

A határvonal módosításán kívül még egy olyan kérdés volt, amire minél hamarabb szerettek volna megoldást találni. A békeszerződés XI. cikkelye szerint az Egyesült Államok vállalta a mexikói polgárok védelmét az amerikai területről érkező indián támadások ellen:

„Figyelembe véve, hogy azon területek nagy részét, melyek a jelen békeszerződés révén a jövőben az Egyesült Államok határain belül lesznek majd, pillanatnyilag vad törzsek foglalják el, amelyek ettől kezdve az Egyesült Államok kormányának kizárólagos felügye-

³⁶ Emory: Personal Account, 15.; Weber – Elder: 328.; Paula Rebert: A Civilian Surveyor... i. m. 440.

lete alá tartoznak, s amelyeknek Mexikó területére történő betörései a végletekig károsak lennének, ünnepélyes megegyezést született, hogy az Egyesült Államok kormánya az ilyen portyázásokat erővel megakadályozza, amikor csak erre szükség van, és ha nem lehet megakadályozni, akkor a nevezett kormány ezeket a betöréseket meg fogja büntetni és értük elégtételt fog követelni – mindezt ugyanolyan módon, ugyanazzal az igyekezettel és energiával, mintha ezeket a betöréseket saját területén, saját állampolgárai ellen terveznék, vagy követnék el.”³⁷

Öt év elteltével azonban kiderült, hogy ez nem vállalható. A kihelyezett amerikai haderő képtelen volt megakadályozni az indiántámadásokat.³⁸ A mexikói kormány viszont mindig az amerikai kormánynak nyújtotta be a számlát az indiánok okozta károk miatt, pedig a békeszerződés XI. pontja kárpótlásra nem kötelezte az Egyesült Államokat.³⁹

James Gadsden így a következő feladatot kapta a tárgyalások előtt: a Mesilla-völgy miatt módosítani kell a Guadalupe-Hidalgo-i szerződést; a béke XI. pontja alapján az Egyesült Államok nem köteles kárpótolni a mexikói polgárokat az indiántámadások miatt, azok megvédeése a mexikói kormány feladata kell legyen.

James Gadsden és Santa Anna 1853. augusztus végén kezdett el tárgyalni. Gadsden a két nemzet biztonsága érdekében egy szélesebb, természetes határt javasolt, a Sierra Madre hegyeit. A mexikói vezető azonban nem fogadhatta el, hogy tovább csonkítsa országa területét, így tárgyalni is csak az új-mexikói vitás határvonalról és az indiántámadásokról volt hajlandó.⁴⁰

Gadsden tudta, hogy a mexikói diktátor hatalma igen bizonytalan, s mindenképpen szüksége van pénzre ahhoz, hogy a hadsereg segítségével helyzetét megszilárdíthassa. Ezért az amerikai kormány nevében hat területrészt megvételére tett ajánlatot. Az ajánlatcsomag tartalmazta az egyes területekért kínált pénzüsségeket, melyekbe belekalkulálták a jóvátételt is az indiánok által mexikóiaknak okozott károkért. A Guadalupe Hidalgo-i béke XI. pontját Gadsden törölni kívánta az új szerződésből, így mentesíthette az Egyesült Államokat azon kötelesség alól, hogy a jövőben megvédje a mexikói polgárokat az esetleges indiántámadásoktól. A legnagyobb ajánlat 50 millió dollár volt Alsó-Kaliforniáért és a Mexikó északnyugati részén lévő tartományok bizonyos részeiért. A legkisebb ajánlat 15 millió dollár volt, 76 ezer négyzetkilométernyi kopár vidékéért, ami azonban feltétlenül szükségesnek tűnt a déli transzkontinentális vasút megépítéséhez és a Sziklás-hegység kikerüléséhez.⁴¹

³⁷ *Békeszerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Mexikói Köztársaság között*, XI. cikkely. i. m. 15.

³⁸ 1853-ban 12 millió dollárt költött az Egyesült Államok az indiánok megfékezésére, s a mexikói-amerikai háború hőse, Winfield Scott tábornok is többször foglalkozott az ügygel. Richard Kluger: *Seizing Destiny...* i. m. 492.

³⁹ A pénzühiannyal küszködő mexikóiak 12 millió dollárért megbocsátották volna az amerikaiaknak a Guadalupe-Hidalgo-i béke XI. pontjának megsértését, holott az indiánok által elszenvedett kár megközelítette a 40 milliót. Az amerikai elnök azonban, aki ekkor már a demokrata Fillmore volt, csak 2 millió dollárt lett volna hajlandó fizetni a mexikóiaknak. Uo.

⁴⁰ Uo. 495–497.

⁴¹ Uo. 497–498.; Donald W. Meinig: *The Shaping of America, A Geographical Perspective on Five Hundred Years of History*. Vol. 2, *Continental America, 1800–1867*. Yale University Press, New Haven and London, 1993. 152.

Santa Anna, érthető módon, a lehető legkisebb területi veszteséget fogadta csak el. Az 1853. december 30-án aláírt szerződésben James Gadsden végül Arizona déli részét és Új-Mexikó délnyugati részét vásárolta meg az Amerikai Egyesült Államok részére 10 millió dollárért.⁴² Az így megszerzett terület az a Mesilla-völgy volt, melyet a két bizottság vitatott az 1849–1854-es mexikói–amerikai határfelmérés idején. Lényegében a Gila folyótól délre és a Rio Grandétól nyugatra eső, közel 77 ezer négyzetkilométeres területet jelentette, ami az utolsó jelentős területszerzés volt az Amerikai Egyesült Államok kontinentális határainak kiterjesztésében. Az új egyezmény II. cikkelye hatályon kívül helyezte a Guadalupe Hidalgo-i szerződés XI. pontját, a jövőben a két állam az indiánok kérdését közösen próbálta rendezni.⁴³

A Gadsden-szerződés értelmében az Amerikai Egyesült Államoknak és Mexikónak ismételtén határkijelölő bizottságot kellett létrehozni. A bizottságok tagjainak a szerződés ratifikált példányainak kicserélését követő három hónapon belül kellett találkozniuk El Pasóban, majd megkezdeniük a módosított határ kijelölését.⁴⁴ A feladatra ismételtén William H. Emory őrnagyot kérték fel, de ez alkalommal ő lett a bizottság vezetője, a földmérő és a vezető csillagász is. Már nem kellett politikai kinevezetteknek megfelelnie, így sokkal hatékonyabban és gyorsabban tudott dolgozni. 1854 novemberében érkezett El Pasóba, s a következő év szeptemberére, a mexikói megbízottal együttműködve, aki ez alkalommal is José Salazar Yllaregui volt, befejezte a munkát.

Az 1848-ban Guadalupe Hidalgóban aláírt béke és az 1853-as Gadsden-szerződés nyomán kijelölt határ végérvényesen megváltoztatta az erőviszonyokat az amerikai kontinensen. Az Amerikai Egyesült Államok délen és nyugaton elérte mai határát. Ez persze egyelőre csak a megrajzolt térképeken volt így, hisz a több mint kétmillió négyzetkilométeres terület gyéren lakott volt.

Ahogy arra fentebb már többször is utaltam, a határbizottságok munkája során az újonnan megszerzett területek feltérképezése, megismerése és természeti adottságainak felmérése legalább annyira fontos volt, mint a határkijelölés. A tudományos megfigyelések és a határ feltérképezése az első lépéseket jelentették abban a folyamatban, melynek során az Egyesült Államok integrált részévé vált a terület.

A határkijelöléshez kapcsolódó expedíciók kívül a 19. század közepén az amerikai kormány több tudományos felfedező utat is támogatott.⁴⁵ Ezek rengeteg információval szolgáltak a kontinens nyugati részéről. A kongresszus ráadásul nem csupán az utak szervezéséhez nyújtott anyagi támogatást – és katonai felügyeletet –, hanem a szemtanúk megfigyelései alapján készített jelentéseket meg is jelentette. A térképekkel és rajzokkal illusztrált jelentésekből hatalmas adatbázis állt össze a nyugati területek tájairól, népeiről, állat- és

⁴² Gadsden Treaty, Mexico City, December 30, 1853. Israel (szerk.): *Major Peace Treaties of Modern History, 1648-1967*. Vol. II. 753–758.

⁴³ Gadsden-szerződés, II. cikkely. In: *Békeszerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Mexikói Köztársaság között*. i. m. 28.

⁴⁴ Gadsden-szerződés, I. cikkely. Uo. 27.

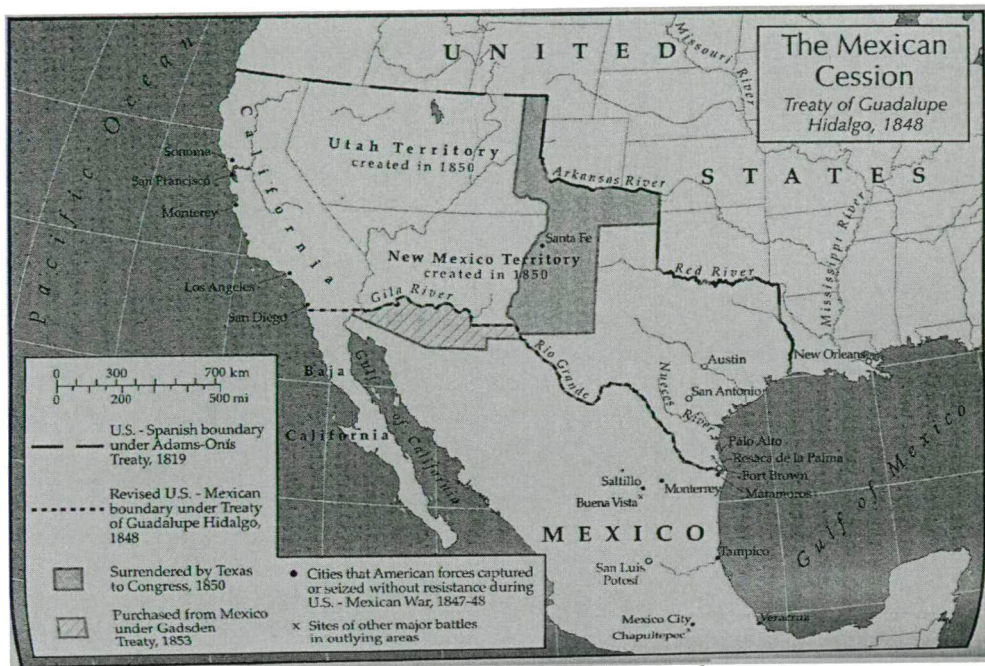
⁴⁵ 1840 és 1860 között számos ilyen utat támogatott a szövetségi kormány, volt úgy, hogy a költségvetési kiadások egyharmadát tette ki a Mississippin túli területek felderítésére szánt összeg. Clyde A. Milner II: *National Initiatives*. In: Clyde A. Milner II – Carol A. O'Connor – Martha A. Sandweiss (szerk.): *The Oxford History of the American West*. Oxford University Press, New York, Oxford, 1996. 161.

növényvilágáról, éghajlatáról, természeti adottságairól, ásványkincseiről.⁴⁶ Mindezek az ismeretek, illetve az amerikai kormány megbízásából tevékenykedő felfedezők, földmérők, útépítők, indián ügynökök munkája, a katonaság jelenléte, az erődítmények megépítése és felszerelése, az utánpótlás és a postaszolgálat megszervezése, mind-mind olyan tényezők voltak, amelyek a nyugatra költözést fontolgató telepeseket megerősíthették elhatározásukban. Így a 19. század második felében Ohio, Kentucky, Illinois, Missouri és más államok területéről kiindulva fokozatosan benépesült a Mississippin túli vidék is. A telepesek természetesen birtokba vették a nyugati területeket az Amerikai Egyesült Államok számára.

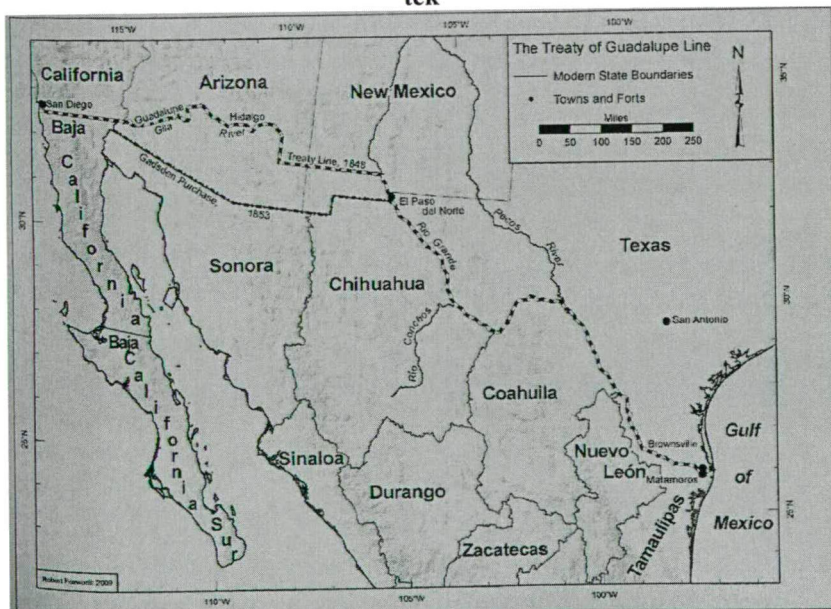
Zárásként talán érdemes megjegyezni, hogy a Mexikótól megszerzett terület jelentős része sokáig viszonylag kevés bevándorlót vonzott. Kivételt Kalifornia jelentett, ahová az 1848-as aranylázat követően ezrével érkeztek a szerencsevadászok, s a terület 1850-ben már államként csatlakozhatott az Unióhoz. Nem véletlen, hogy az első transzkontinentális vasút is a Csendes-óceán partját kötötte össze az Egyesült Államok középnyugati részével 1869-ben, míg délen csupán 1881-ben, északon pedig 1883-ban épült meg a kontinenst átszelő sínpálya.⁴⁷

⁴⁶ 1840 és 1860 között hatvan jelentés került kiadásra. Ezek közül, még a mexikói–amerikai háborút megelőzően, az egyik legismertebb Charles Wilkes beszámolója. A felfedezők 1838-ban indultak útnak Norfolkból, s az Antarktisz, majd a Csendes-óceán déli része és a Hawaii-szigetek érintése után eljutottak Amerika északnyugati partvidékére. Bejárták a Columbia folyó területét is. Charles Wilkes: *Narrative of the United States Exploring Expedition, 1838–1842*. Lea and Blanchard, Philadelphia, 1845. Vol. 5. 119–158. John C. Frémont kapitány 1843–1844-es útjáról készült jelentéséből, mely részletes térképet is tartalmazott az Oregonba vezető útról, tízezer példány kiadását rendelte el az amerikai szenátus. Az utak jogalapot teremtettek az Egyesült Államok számára az északnyugati irányba történő terjeszkedésre, a telepesek számára pedig előkészítették Oregon vidék benépesítését. Clyde A. Milner II: *National Initiatives*. i. m. 161., 170. William H. Emory és a mexikói–amerikai határ kijelölését elvégző bizottság jelentéséből tízezer példányt nyomtattak.

⁴⁷ Donald W. Meinig: *The Shaping of America...* i. m. Vol. 3, *Transcontinental America, 1850–1915*. 17–23., 61–62., 82–83.

A Guadalupe Hidalgo-i békeszerződés nyomán az Egyesült Államokhoz került területek

A mexikói-amerikai határ (1848–1854)